RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1876. Första Kammaren. N:o 29.

Fredagen den 28 April 1876.

Kammaren sammanträdde kl. 10 f. m.

Justerades 2 protokollsutdrag för den 25 dennes.

Ändring af § 4 i Kungörelsen den 29 December 1860 rörande folkundervisningen.

Föredrogs ånyo Första Kammarens Tillfälliga Utskotts den 11 och 15 dennes bordlagda utlåtande N:o 8, angående ändring i § 4 af Kongl. kungörelsen den 29 December 1860 rörande folkundervisningen i riket.

Herr Widén: Den hemställan, som Utskottet i förevarande betänkande gjort, innefattar tvenne särskilda förslag; först att lärotiden för lärare och lärarinnor vid småskolorna jemte biträdande lärare, som hafva en lön, hvartill statsbidrag utgår, skall bestämmas till åtta månader om året såsom förut är stadgadt för de egentliga folkskolelärarne. En sådan bestämmelse är, efter min tanke, både nyttig och nödig, och jag har deremot intet att anmärka. Det är utan all fråga billigt, att äfven för dessa lärare och lärarinnor med deras jemförelsevis mycket små löner en bestämning fastställes i afseende på lärotiden, så att de icke kunna af församlingarne tvingas att för sin ringa lön hålla skola hela året om, hvilket efter hittills gällande bestämmelser kan ega rum. Den andra delen i förslaget innefattar en bestämning om den särskilda aflöning, som bör tilldelas åt såväl dessa nu nämnde lärare och lärarinnor som åt de egentliga folkskolelärarne för den tid de undervisa utöfver de åtta månaderna. I detta hänseende finnes för närvarande redan ett stadgande, hvad de egentlige folkskolelärarne angår, nemligen att en ersättning af två tunnor spanmål skall till dem utgå för hvarje månad de läsa utöfver nyssnämnda normaltid. Men denna bestämmelse vidtogs med hänsyn till den lön, som utgick till folkskolelärarne vid tiden för samma bestämmelses utfärdande. Lönen var nemligen då 16 tunnor spanmål, hvilket efter en beräkning af åtta månaders lärotid gör två tunnor i månaden; följaktligen var det då fullkomligt i sin ordning, att ersättningen för den

Ändring af § 4 i Kungörelsen den 29 December 1860 rörande folkundervisningen. (Forts.)

öfverskjutande lärotiden äfven bestämdes till två tunnor månatligen. Nu är det bekant, att folkskolelärarnes löner på senare tider blifvit betydligt förhöjda, och det arfvode, som de erhålla för förlängd undervisning, står till följd deraf numera icke i rimlig eller rättvis proportion till deras öfriga aflöning. Meningen med det föreliggande förslaget i detta afsende är nu den, att nämnda arfvode åter skall ställas i den rätta proportionen till deras lön på stat, på samma sätt som förut var förhållandet. Icke heller häremot har jag något att invända. Men hvad jag ber att få anmärka är, att man vid formuleringen af sitt förslag till beslut i detta afseende användt ett ord, som kommer att ställa folkskoleläraren i en helt annan ställning till församlingen än han förut intagit enligt Kongl. kungörelsen af den 29 December 1860, som innehåller den hittills gällande föreskriften i detta ämne. I 4 § af nämnda författning heter det nemligen: "börande för skollärare, hvilkens tjenstgöring fortgår utöfver åtta månader af året, lönen ökas för hvarje öfverskjutande månad med två tunnor spanmål." De här använda uttrycken ställa skolläraren i ett fritt förhållande till församlingen, så att det icke blifver uteslutande beroende på denna att förlänga undervisningen, utan att det står läraren fritt att åtaga sig en sådan förlängning eller icke. Men enligt de ordalag, som i nu föreliggande förslag blifvit använda, skulle församlingen kunna "*ålägga*" läraren att läsa utöfver 8 månader, kanske hela året om, och han skulle icke hafva rättighet att dertill säga nej. Det säges nemligen: "att den församling, som ålägger dylik lärare eller lärarinna längre årlig tjenstgöring, skall, *der lönen icke öfverstiger åtta hundra kronor*, derför utgifva ersättning" etc. Ett sådant stadgande torde väl böra erkännas såsom mindre humant och rättvist. Jag anser derföre, att detta ord "ålägger" bör strykas, och formuleringen ändras i öfverensstämmelse med den, som i 1860 års författning blifvit använd.

Slutligen har Första Kammarens Tillfälliga Utskott framstält ett förslag till ändring eller inskränkning i ett rätt väsentligt afseende uti det af Andra Kammaren fattade beslutet. Utskottet har nemligen föreslagit, att det arfvode, som skolläraren skulle erhålla för förlängd undervisningstid, icke skulle få beräknas af andra än dem, som hafva 800 kronor eller derunder i lön. Alla öfrige folkskolelärare skulle således blifva uteslutna från denna förmån. Jag kan för min del ej annat finna, än att ett sådant stadgande är mycket godtyckligt. Vi känna litet hvar, att folkskolelärarne i städerna hafva en större lön än 800 kronor; men fastän deras lön är större till siffran, är den det i verkligheten icke, om man tager i betraktande de större utgifter, som dessa lärare måste underkasta sig, till följd af de drygare lefnadskostnaderna i städerna i jemförelse med landsbygdens. Enligt Utskottets förslag skulle nu dessa folkskolelärare i städerna, hvilka i sjelfva verket icke ega bättre ekonomisk ställning än sina kamrater på landet, blifva beröfvade denna förmån, som tillerkännes alla de öfrige. Enligt min uppfattning kan ett sådant förfaringssätt ej anses annorlunda än som en godtycklig inskränkning, och jag får derför hem-

ställa, att Första Kammaren ville i detta afseende vidblifva det af Andra Kammaren fattade beslutet.

Ändring af § 4 i Kungörelsen den 29 December 1860 rörande folkundervisningen. (Forts.)

På grund af hvad jag nu anfört, anhåller jag, att Herr Talmannen ville framställa proposition å följande förslag till beslut, i hvilket jag infört de af mig nu tillstyrkta ändringar: "att Riksdagen i underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t anhåller, det sådana föreskrifter meddelas, att den lön, som utgår till lärare eller lärarinna i folk- eller småskolor samt biträdande lärare eller lärarinnor i folkskolor och hvartill statsbidrag erhålles, bestämmes motsvara en undervisningstid af åtta kalendermånader och att den församling, der dylik lärares eller lärarinnas tjenstgöring fortgår utöfver åtta månader om året, skall derför utgifva ersättning med ett belopp, som för den öfverskjutande undervisningstiden motsvarar den efter beräkning af åtta månaders tjenstgöring läraren eller lärarinnan tillkommande lön för året."

Herr von Möller: Om också det föreliggande utskottsförslaget är till fördel för folkskolelärarne, så torde det deremot ingalunda vara till fördel för församlingarne. Församlingen ålägges här att betala en åttondedel af skollärarens lön för hvarje månad, som den önskar att han måtte fortfara med undervisningen utöfver den normala tiden. Den ersättning, som förut gifvits för dylik förlängd undervisning, eller två tunnor spanmål i månaden, anser Utskottet icke vara tillräcklig; och det är för att afhjelpa detta anmärkta missförhållande som Utskottet framstält sitt förslag. Men efter min uppfattning gör Utskottet sig dervid skyldigt till så många oegentligheter, att om dess förslag skulle af Riksdagen antagas, det blefve nästan omöjligt att vid tillämpningen reda sig dermed i dess nuvarande redaktion. Utskottet föreslår, "att den församling, som ålägger dylik lärare eller lärarinna längre årlig tjenstgöring, skall, der lönen icke öfverstiger 800 kronor, derför utgifva ersättning med ett belopp, som för den öfverskjutande undervisningstiden motsvarar den efter beräkning af åtta månaders tjenstgöring läraren eller lärarinnan tillkommande kontanta årslön." Det är således den kontanta aflöningen, som här tages i beräkning. Men skolläraren har dessutom bostad och bränsle, och bränsle är en post, som i södra Sverige är ganska betydande; det finnes ställen, der denna förmån går upp till 100 eller 150 kronor årligen. Dessa förhållanden har Utskottet alls icke tagit i beräkning, då det endast talas om den kontanta lönen. I min tanke ligger häruti en ganska stor oegentlighet. Om vi vidare se till, hvilka följder det föreslagna stadgandet i öfrigt skulle föra med sig, så finna vi till en början, att församlingen skulle få svårt för att hädanefter, som hittills på många ställen egt rum, öfverenskomma med skolläraren om undervisningens fortsättande utöfver de åtta månaderna i mera inskränkt omfång än folkskolestadgan föreskrifver. Om församlingen t. ex. vill låta honom läsa en eller två halfva dagar i veckan för att underhålla barnens kunskaper, skall väl församlingen äfven i sådant fall betala honom $\frac{1}{8}$ af årslönen i månaden? Den föregående talaren finner det hårdt, att församlingen skulle kunna ålägga läraren att fortsätta med undervisningen öfver de åtta månaderna, och vill, att det skall bero på

Ändring af § 4 i Kungörelsen den 29 December 1860 rörande folkundervisningen. (Forts.)

läraren sjelf att gå in derpå eller vägra åtaga sig en sådan förlängd tjenstgöring. För min del kan jag ej annat finna, än att hela det föreliggande förslaget ingalunda är motiveradt af något verkligt behof af ändring uti ifrågavarande afseende. Jag känner icke, att skollärarne framstält några klagomål öfver det sätt, hvarpå denna öfverskjutande undervisning hittills varit anordnad. Såsom den siste talaren upplyste, kunna skollärarne nu ej åläggas att meddela sådan undervisning, utan det beror på öfverenskommelse mellan församlingen och läraren, huru de vilja ordna förhållandena i detta afseende. Jag tror för min del, att det lämpligaste vore, om man lät samma förfaringssätt fortfarande ega rum. Folkskolelärarne hafva under senare tider fått sina löneförmåner betydligt höjda, och sammanräknar man det kontanta beloppet med deras förmåner af bostad, bränsle och kofoder, hvilket senare icke heller af Utskottet tagits i beräkning, ehuru det uppgår till omkring fem tunnor spannmål, så blifver sannerligen hela lönebeloppet alls icke så litet, helst då det är beräknadt efter blott åtta månaders tjenstgöring. Det egentliga skälet, hvarföre jag anser mig böra afstyrka bifall till Utskottets förslag, är dock, såsom jag nyss nämnde, att det i min tanke ställer församlingen och skolläraren i ett origtigt förhållande till hvarandra, i det församlingen derigenom hindras att öfverenskomma med läraren, om den under loppet af de öfriga månaderna vill hafva någon kortare och mindre utsträckt undervisning. På grund häraf får jag hos Herr Talmannen anhålla om proposition på afslag af det föreliggande betänkandet.

Herr Schönbeck: Den förste talaren instämde i hufvudsak i det slut, hvartill Utskottet kommit. Han menade likväl, att genom bifall till Utskottets förslag folkskolelärarens ställning skulle blifva något försvårad, i det att det hittills skulle berott på honom sjelf att läsa blott 8 månader af året, och icke derutöfver, om sådant öfverensstämde med hans egna önskningar. Jag vill gerna medgifva, att ordalydelsen i Kongl. kungörelsen den 29 December 1860 möjligtvis kan gifva anledning till det antagandet; men under den inspektion öfver folkskolorna, jag utfört i tre län, har jag icke på något enda ställe funnit, att en folkskolelärare sökt begagna sig af denna förmenta rättighet att inskränka undervisningen till 8 månader. De hafva alltid beredvilligt gått församlingarnes önskningar i det hänseendet till mötes och utsträckt undervisningen icke blott till den nionde och tionde månaden, utan understundom till och med till den elfte. Ända från antagandet af 1842 års folkskolestadga intill 1860 bereddes icke någon enda fördel, åtminstone af någon slags betydenhet, åt folkskolelärarne, och de ansågos kunna påläggas hvilket arbete som helst. Såsom jag nyss nämnde, har jag under mina inspektioner påträffat folkskolor, der undervisningen fortgått ända till 11 månader; jag har visserligen för min del afstyrkt detta, och ändring deri har skett på ett och annat ställe.

Nu skulle jag icke vilja motsätta mig hvad den förste talaren påyrkat, att nemligen beslut här skulle fattas i öfverensstämmelse med Andra Kammarens beslut; men vi vågade icke i Utskottet föreslå det.

Ändring af § 4 i Kungörelsen den 29 December 1860 rörande folkundervisningen. (Forts.)

Här finnas nemligen i flera städers skolor, der läraren har 14, 16 och 1800, ja! ända till 2,000 kronors lön, och denna lön har blifvit dem gifven under förutsättning att icke någon förhöjning deri skulle kunna ske, ty den syntes fullt tillräcklig äfven med fästadt afseende på de högre lefnadsbehofven i städerna. Den förhöjning, som nu blifvit föreslagen, har derföre företrädesvis afsett landsbygden, och der äro verkligen 800 kronor den högsta lön, jag hört omtalas, åtminstone såsom något mera allmännelig. Det kan visserligen finnas ett och annat undantag, men de äro säkerligen mycket få, och genom ett godkännande af Utskottets förslag skulle således en folkskolelärare komma att i lön erhålla, öfver hufvud taget, högst 1,000 kronor. Jag får dock nämna, att det är mycket ovanligt, att folkskolelärarens kontanta lön uppgår högre än till 600 kronor, och i sådant fall komme hans lön, med förhöjningen, endast att uppgå till 750 kronor.

En ärad talare har sagt, att folkskolelärarnes löneförmåner redan blifvit så betydligt förhöjda. I det hänseendet vill jag nämna, att när i Danmark folkskolestadgan år 1814 utfärdades, således nära 30 år före vår, sattes lärarnes löneförmåner der dubbelt så höga, som i vår stadga af 1842. Vi känna alla, att lefnadskostnaderna under tiden blifvit betydligt ökade, och det bör derjemte äfven tagas hänsyn dertill, att nu på folkskoleläraren ställas helt andra anspråk än förr, och att hans kostnader för att kunna taga sin examen äro betydligt större. Ty ännu för 10 år sedan kunde han på högst ett år afsluta sin kurs vid seminarium; nu åtgå dertill åtminstone 3 år, och för närvarande fordras af en elev, som intages vid ett seminarium, större bokliga insigter, än som för 10 år sedan fordrades af den, som utexaminerades derifrån. Jag kan således icke finna, att det ligger den minsta obillighet i denna lilla löneförhöjning, och för min del får jag vördsamt anhålla, att Kammaren i det afseendet måtte godkänna Utskottets förslag.

En talare har sagt, att förslaget skulle blifva till fördel för läraren, men icke för församlingen. Jag tror, att hvarje åtgärd, som förbättrar lärarnes ställning, äfven länder till församlingens fördel; åtminstone har jag aldrig varit i tillfälle att erfara ett motsatt förhållande.

Det nämndes af samme talare, att bränslet i en folkskolas lokal skulle kosta 100 till 150 kronor om året. Det var visst icke för högt räknadt; i mitt pastorat kostar bränslet i de flesta skolorna vida öfver 200 kronor, och jag har icke hört församlingarne deröfver klaga.

Der hafva för oss, såsom ordförande i skolråden, mött stora svårigheter att för lärarne bereda de förmåner, som voro oundgängligen behöfliga för deras nödtorftiga bergning, intill dess statsmakterna togo frågan om hand och bestämde om lönen. Det har icke varit från godsegarnes sida, som dessa svårigheter mött, utan under de många år, jag tjenstgjort i pastorat, der godsegarne afgjorde om skollärarnes förmåner, har det alltid varit de, som understödt mig i mina sträfvanden att bereda lärarne en någorlunda god ställning, och jag är förvissad, att detta i allmänhet i de olika orterna är fallet.

Ändring af § 4 i Kungörelsen den 29 December 1860 rörande folkundervisningen. (Forts.)

Jag inskränker mig för tillfället till det sagda och anhåller om bifall till Utskottets förslag.

Herr Statsrådet Carlson: Det af Andra Kammaren fattade beslut i ämnet afsåg egentligen en sådan förändring i 4 § af folkskolestadgan, att ersättningen för den utöfver 8 månader utsträckta tjenstgöring, som af folkskolelärare fullgöres, skulle sättas i ett rigtigare förhållande till den ersättning, som utgår för den normala undervisningstiden af 8 månader.

Mig synes det vara i hög grad *billigt*, att om lärare tjenstgör en längre tid utöfver den normala, han också måtte få uppbära en motsvarande vedergällning, och det så mycket hellre, som den öfverskjutande tiden ingalunda är mindre påkostande, än den normala arbetstiden. Tvärtom, den nionde, tionde och elfte månaden på året, tillbragta i en dylik tjenstgöring, äro vida mera påkostande, än de åtta första.

Men det är också *klokt* att medgifva en sådan ersättning. Det är äfven *för sjelfva skolan* af stor nytta, och detta derföre att läraren bör hafva någon tid till nödig hvila och till förkofran i kunskaper. Uppoffrar han den, så bör det åtminstone ske med en uppoffring å församlingens sida, som motsvarar hans. En församling blir eljest lätt frestad att fordra af sin folkskolelärare en tjenstgöring, som han under de första åren, medan han ännu är ung, kan med någorlunda lätthet fullgöra, men som efter hand öfveranstränger honom så, att han slutar med att på ett mindre tillfredsställande sätt fullgöra den tjenstgöring, som honom rätteligen åligger — på samma sätt som en åker, om man icke unnar den hvila eller ersättning för de ämnen, som underhålla växtkraften, småningom försämras i sin alstringsförmåga.

I den lagstiftning, som förut varit gällande i detta ämne, eller Kongl. kungörelsen af den 29 December 1860, blef den grundsats stadgad, att en motsvarande ersättning, för den öfverskjutande tjenstgöringen skulle läraren tilläggas. Detta skedde på Riksdagens egen hemställan, och då lönen på den tiden utgjorde 16 tunnor spanmål, blef denna ersättning bestämd till 2 tunnor spanmål för hvarje månad, motsvarande $\frac{1}{8}$ af lönen. Detta stadgande tillämpades under de följande åren ända till 1871, då på Riksdagens derom gjorda hemställan förordnades, att folkskolelärare skulle utan särskild godtgörelse tjenstgöra 10 månader af året. Denna bestämmelse upphörde dock att gälla, sedan Kongl. Maj:t i nådig proposition till 1873 års Riksdag klart och fullständigt framlagt de skäl, som talade för det gamla stadgandet, och Riksdagen lemnat sitt bifall till detta stadgandes återupplifvande, hvilket derpå skedde genom Kongl. kungörelsen af den 8 September 1873.

Nu är frågan egentligen om att rätta missförhållandet emellan den öfverskjutande ersättningen, som var beräknad efter den *gamla* lönen, och den numera utgående *nya* lönen. Det synes för mig ingenting vara billigare än att *en åttondedel* af lönen, om den motsvarar *en månads* tjenstgöring under den normala undervisningstiden, också må få anses motsvara, och detta med än mera skäl, *en månads* tjenstgöring under den följande tilläggstiden.

Ändring af § 4 i Kungörelsen den 29 December 1860 rörande folkundervisningen. (Forts.)

Det har emellertid från flera håll mot en dylik förhöjning af ersättningen under tilläggsmånaderna gjorts den invändning, att det icke skulle vara till nytta för skolan; men att detta just skulle blifva fallet, tror jag mig hafva redan visat. Att derigenom läraren skulle, såsom en talare förmenat, blifva försatt i en origtig ställning till församlingen, och att hinder skulle läggas för läraren och församlingen att träffa aftal i afseende på den förres tjenstgöring utöfver den normala undervisningstiden, det kan jag icke inse. Verkningen blir endast den, att församlingen kommer att noga betänka sig, innan den fordrar af läraren en förlängd tjenstgöring; men detta är till skolans eget bästa, emedan endast i undantagsfall den öfverskjutande tjenstgöringen bör tagas i anspråk. Jag tror också, att läraren bör åtnjuta en så beskaffad rättighet. Lärare vid elementarläroverken äro genom skollagen skyddade i afseende på sin tjenstgöringstid, hvilken är genom lag bestämd. Om nu läraren vid folkskolan har åtminstone det skyddet, att han eger för den öfverskjutande tjenstgöringstiden åtnjuta samma vedergällning, som tillfaller honom under den normala undervisningtiden, synes mig detta alldeles icke vara för mycket begärdt, och får jag derföre hemställa, att Kammaren måtte i hufvudsak gilla den af Andra Kammaren ifrågasatta förändring.

Hvad angår valet mellan de olika redaktionsförslag, som här blifvit framstälda, anser jag visserligen, att det af Herr Widén framlagda har företräde i två afseenden, det ena, att det icke innefattar ovilkorligt åläggande för läraren att underkasta sig en tjenstgöringstid utan gräns, och det andra, att enligt detsamma en godtycklig siffra icke blir satt för lönen. Men jag anser icke en uteslutande vigt ligga härpå, utan det hufvudsakliga är här, att rätta det missförhållande, som eger rum vid beräkningen af ersättningen för den öfverskjutande tjenstgöringstiden; och hemställer jag derföre, att Kammaren måtte besluta i enlighet med syftningen i det af Andra Kammaren antagna skrifvelseförslag.

Herr von Koch: Jag har åtskilliga betänkligheter mot bifall till det nu föreliggande utlåtandet, till en början beträffande sjelfva formen för frågans behandling och sedermera äfven i afseende på innehållet. Hvad först angår formen, så förefaller det mig, som den ej rigtigt stod i öfverensstämmelse med den grundlag, under hvilken vi nu lefva; det heter nemligen i 57 § Regeringsformen: "Huruledes särskilda menigheter må för egna behof sig beskatta, bestämmes genom kommunallagarne, hvilka af Konungen och Riksdagen gemensamt stiftas." Jag tror ej, att det är med detta stadgande alldeles öfverensstämmande att i önskningsväg gå in till Kongl. Maj:t och anhålla, att Kongl. Maj:t behagade utfärda en författning, hvarigenom ökade afgifter kunna åläggas, om icke alla kommuner i riket, efter all sannolikhet åtminstone en hel mängd af dem, samt på grund hvaraf församlingarnas och skolstyrelsernas rättighet att, såsom hittills skett, träffa öfverenskommelser angående skollärarnes löneförmåner och undervisningstidens utsträckning, skulle väsentligen inskränkas. Först och främst torde det vara gifvet, att för-

Ändring af § 4 i Kungörelsen den 29 December 1860 rörande folkundervisningen. (Forts.)

ordningen om kyrkostämma tillhör de i nämnda 57 § Regeringsformen afsedda kommunallagarne. Det står nemligen i 1862 års förordning angående kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd 2 § 7 mom. att till kyrkostämmas handläggning höra frågor om "bestämmande af afgifter till kyrka och folkskola." Om man nu härmed jemför den nyss citerade paragrafen i Regeringsformen, så tror jag icke man kan komma till annan slutsats, än att dylika ändringar ej böra ske utan genom Konungs och Riksdags gemensamma beslut, och att det således icke kan vara rigtigt att i sådant afseende gå in med en skrifvelse i önskningsväg till Kongl. Maj:t. Hvad åter beträffar folkskolestadgan, kan frågan vara mera tvifvelaktig; men jag ber att få erinra om, att det icke är mera än några dagar sedan denna Kammare, liksom Andra Kammaren förut, fattade ett beslut om ändring i folkskolestadgan, på grund af en hemställan från Lag-Utskottet, hvarvid Utskottet tillstyrkte att Riksdagen "för sin del ville besluta" en så och så lydande förändring i folkskolestadgan. Deraf synes huru Riksdagen nyligen betraktat frågor om ändring i folkskolestadgan. Huru dermed än må förhålla sig, så är det dock säkert, att, då förut under vårt nuvarande statsskick frågor uppstått om förhöjning i skollärarnes löner, har det skett efter deröfver af Stats-Utskottet afgifna utlåtanden. Det är icke längesedan vi hade en enskild motion om ökande af *småskolelärarnes* löner eller statens bidrag till dem, hvilken dock af Riksdagen afslogs. Jag får i förbigående nämna, att *dessa* lärares löner skulle jag för min del vara mest böjd att öka, ty de hafva i allmänhet så små löner, att det knappt är möjligt att erhålla skicklige personer för det belopp som dertill för närvarande är anslaget. Äfven om det stiger till 300 kronor, så är det i de flesta landsorter för litet, och hade en Kongl. proposition blifvit afgifven i detta ämne, så skulle jag utan tvekan med min röst understödt densamma.

Hvad nu beträffar *innehållet* af den här föreslagna förändringen, så går den derpå ut, att en allmän förhöjning för alla folkskolelärare skulle beviljas, hvilken borde göras beroende af att de arbeta utöfver *åtta månader* om året. Denna föreskrift skulle då äfven tillämpas på de mångfaldiga ställen, der man numera gått i den, efter min tanke, rätta rigtningen, att nedsätta timantalet för *läsning* och deremot öka antalet timmar för undervisning i *slöjd*, *handarbeten* m. m. I den församling, som jag tillhör, hafva vi ock träffat den öfverenskommelsen med våra lärare, att de *läsa* en längre tid af veckor men ett kortare antal timmar per dag. En sådan anordning har visat sig medföra fördelaktiga resultat, och jag tror, att det vore allt skäl att den infördes på så många ställen som möjligt, naturligtvis alltid med aktgifvande på hvad som kan vara lämpligt för olika orter. Det kan utan tvifvel finnas orter, der det är ändamålsenligt att hafva fyra månaders ledighet, åtminstone för de *större* barnen. Men efter min tanke är det nästan aldrig nyttigt för de små barnen, att man släpper dem alldeles lösa i fyra månader och kanske i stället den öfriga delen af året, för att taga ut valuta för aflöningen åt läraren, låter dem läsa allt för många timmar om dagen. Den gamla satsen: "nulla dies sine linea" har ännu alltid sin fulla giltighet, åtminstone hvad små barn be-

Ändring af § 4 i Kungörelsen den 29 December 1860 rörande folkundervisningen. (Forts.)

träffar, och jag har alltid varit af den öfvertygelsen, att de myckna ferierna icke varit nyttiga för lärjungarne, om de äfven under vissa omständigheter kunna vara till gagn för lärarne. Jag tror, att det bör finnas frihet att reglera dessa förhållanden i enlighet med de behof, som på de särskilda orterna göra sig gällande. För öfrigt bör man komma ihåg, att under de åtta månaderna fortgår undervisningen icke oafbrutet hela tiden; det förekommer ju potatisferier i Oktober, vidare julferier, påskferier och pingstferier och slutligen åtskilliga tillfälliga små ferier under lärarnes resor, sjukdom etc. På många ställen är det brukligt, att barnen slippa läsa onsdags- och lördagseftermiddagar, på andra tager man sig frihet en dag i veckan, då barnen gå och hänga hufvudet eller öfva odygd, i synnerhet de små, som icke kunna sysselsättas på något sätt och sakna föräldravård, när dessa arbeta. Dessa förhållanden, olika å hvart ställe, ordnas säkerligen bäst, om församlingen har frihet att derom öfverenskomma med skolläraren, och jag måste för min del ogilla hvarje steg, som går ut på att binda händerna på församlingen och inskränka friheten och sjelfstyrelsen, så att det slutligen kan sägas, att ecklesiastikministern sitter midt i spindelväfven och vet, hvad hvarenda pojke och flicka i Sverige den timman gör.

Jag skulle för min del haft mindre emot ett sådant förslag, som det nu föreliggande, om man, i stället för att tala om de åtta månaderna, hade gått ut från ett bestämdt antal undervisningstimmar. På åtta månader komma ungefär 200 arbetsdagar, hvilket med 6 timmar om dagen gör 1,200 arbetstimmar eller med 5 timmar om dagen 1,000 arbetstimmar. Detta skulle då utgöra den normala lärotiden, och önskade man sedan någon öfverskjutande undervisning, så skulle arfvodet för densamma beräknas efter det antal timmar, hvarmed normaltiden blifvit öfverskriden. Detta vore i min tanke det rätta förfaringssättet, om man vill göra något i den vägen. Jag tror dock, att det nu här är föga ändamålsenligt att gå in på dylika minutiösa bestämmelser och försöka sig med att, på grund af den utredning, som kunnat tillvägabringas af ett par tillfälliga Utskott, utfärda föreskrifter i detta afseende, som vore bindande för hela riket. Enligt hvad nyss yttrades från statsrådsbänken, verkställdes år 1873 en utredning af hithörande frågor, hvarvid den sedan åter införda bestämmelsen angående de åtta månaderna upphäfdes. Det förvånar mig, att man icke vid den tiden, då vi hade så godt om penningar i landet, på samma gång företog sig att fullständigt reglera den nu föreliggande lönefrågan.

En talare har här talat om Danmark och de höga löner, som derstädes vid sista regleringen blifvit folkskolelärarne tilldelade. Jag tror, att han på samma gång borde ha nämnt, att man der drog in alla klockarelönerna och i stället tillsatte s. k. kyrkosångare, som äro mycket lågt aflönade. Men i södra Sverige, i Blekinge t. ex., hafva våra klockare, som enligt de gamla danska författningarna äro skyldige att deltaga i skolundervisningen, fast det vanligen heter att de icke hinna med det bestyret, ännu mycket dryga löner. I afseende på inkomsterna för skollärare vill jag dock icke nu säga något; jag

Ändring af § 4 i Kungörelsen den 29 December 1860 rörande folkundervisningen. (Forts.)

är icke den, som prutar på anslag till *lärare*, när jag är öfvertygad om att *lärjungarne* också få godt deraf. Men för närvarande gör sig verkligen en tendens gällande att i *främsta* rummet tänka på lärarne och först i det *andra* på lärjungarne. Sådant är i min tanke betänkligt, och i detta som i andra fall anser jag ej rådligt att bifalla anslag, som föreslås endast på grund af enskilda motioner, utan att någon egentligen bär ansvaret derför. Ehuru jag någon gång på ett medgifvande från statsrådsbänken brukar gå in på ett mindre anslag, så hyser jag mycket betänkligheter, då det gäller en stor fråga och stora belopp, och jag är rädd att vi härom dagen, i fråga om pensioner åt folkskolelärarne i hastigheten tillverkade ett beslut, som icke var så särdeles väl ihopkommet. Jag deltog sjelf i detsamma; då jag hörde förslaget upplästas, lät det temligen rigtigt i sak, men det hade otvifvelaktigt varit bättre, om förslaget efter vederbörandes hörande kommit fullkomligen utredt från Kongl. Maj:t, då vi hade vetat, att en Konungens rådgifvare stått bakom det och varit ansvarig för detsamma. Nu kan det betviflas, om han är det; åtminstone är han det icke grundlagsenligt.

Såsom jag i det föregående antydt, bör i min tanke en reform i afseende på tiden för undervisningen i folkskolorna gå i den rigtningen, att den årliga undervisningstiden något förlänges och ferierna minskas, hvarvid dock lärarne liksom andra tjenstemän kunde få en bestämd tid, hvarunder de voro lediga från allt jenstgöring. Deremot skulle den dagliga undervisningen inskränkas, så att t. ex. fyra timmar om dagen anslås till läsning och för öfrigt lemnas undervisning åt barnen i slöjd och handarbeten. Det vore utan tvifvel för det uppväxande slägtet mycket nyttigare. Ett långt stillasittande i de qvafva rummen verkar deprimerande på både lärare och lärjungar, och just under barnens utvecklingstid och öfvergången till det fullvuxna tillståndet är all instängning och brist på frisk luft i en hög grad farlig och ökar dödligheten och sjukligheten i en ofantlig progression, såsom det omkring år 1840, då alla studerade cellsystemet fullständigt, af utmärkta statistiska författare, på grund af i Frankrike samlad vidsträckt erfarenhet, blef ådagalagdt.

Under för handen varande förhållanden och på de skäl, jag nu tagit mig friheten framställa, yrkar jag för närvarande afslag å det föreliggande betänkandet. Jag önskar skollärarne allt godt, men i synnerhet eleverne, och om förhållandena ordnas på det sätt som jag nu antydt, och ett förslag i ämnet kommer från Kongl. Maj:t, skall jag gerna för min del släppa till penningar åt lärare, blott eleverne få valuta för dem.

Grefve Mörner, Oscar: Här har blifvit sagdt, att den ifrågasatta förhöjningen i folkskolelärarnes aflöning skulle blifva till stort gagn för folkskolan. På sätt och vis skulle detta kunna sägas vara en sanning, för så vidt nemligen det är förhållandet, att ökade löneförmåner betinga högre lärareskicklighet; men ur vissa synpunkter kan man ändock betvifla, om skolan verkligen skulle derpå så mycket vinna. Jag hörde visserligen talaren på skånebänken yttra, att i den ort,

han tillhör, det hade händt, att undervisningstiden i folkskolan utsträckts ända till 11 månader på året. Det har jag i den trakt, der jag i allmänhet vistas, aldrig erfarit vara fallet, och om det sker på vissa orter, tillåter jag mig tro, att det hör till undantagsfallen. Deremot är det ganska vanligt, det medgifver jag, att undervisningen varar 9 månader. Skulle nu hvad här är föreslaget genomföras, skulle det möjligen kunna ifrågasättas, huruvida de, hvilka hittills utgjort två tunnor spanmål till skolläraren för den öfverskjutande undervisningstiden, skulle i stället vilja erlägga 100 kronor; ty detta lönetillskott skulle väl utgå helt och hållet af kommunen. Följden kunde då blifva den, att, der enligt antaget reglemente undervisningen hittills fortgått 9 månader af året, undervisningen kunde komma att inskränkas till de normala åtta månaderna. Detta kunde man visserligen säga i ty fall vore församlingens eget fel; men då inom kommunerna i allmänhet den åsigten torde vara gällande, att folkskolelärarne fått sina vilkor ganska betydligt förbättrade, och detta skett helt nyss, tror jag icke tidpunkten nu vara lämplig att införa en så pass förhöjd afgift.

Ändring af § 4 i Kungörelsen den 29 December 1860 rörande folkundervisningen. (Forts.)

Att den nionde månaden skulle vara så högst betungande för läraren, såsom chefen för Ecklesiastikdepartementet påstått, det vill jag, huru stort vitsord jag än må tillerkänna honom framför mig i dessa frågor, icke obetingadt medgifva. Ty mig vill det åtminstone synas, att efter de åtta normala undervisningsmånadernas förlopp barnen böra vara så disciplinerade, att disciplinens uppehållande, hvilket eljest förmenas icke vara bland de minst betungande bland lärarens åligganden, bör långt mindre taga hans krafter i anspråk, och vidare torde väl barnen hafva gjort några framsteg i kunskaper och förmåga att uppfatta lärarens undervisning, så att för min del hade jag trott, att den nionde undervisningsmånaden skulle för läraren vara den lindrigaste och angenämaste, på samma gång som den mest fruktbärande för barnen, då de finge derunder ytterligare tillgodogöra den förut lagda grunden, med förvärfvad större förmåga att uppfatta och draga nytta af undervisningen.

Men vare härmed huru som helst. Här är en annan omständighet, som är för mig i hög grad behjertansvärd. I den socken, jag bor — jag torde få tala om den, eftersom jag der känner förhållandena bäst — läsa barnen i regeln icke mer än 8 eller måhända 9 månader om året; men deremot hafva vi med läraren öfverenskommit, att han skall äfven under fritiden, med undantag af någon kortare tid vid julen, hålla repetitionsöfningar, och för detta ändamål samlas de mest försigkomna barnen och äfven sådana, som redan lemnat skolan, hos honom en en eller två förmiddagar i veckan till 4 timmars läsning. Af dessa repetitionskurser hafva vi i vår enfald trott, att barnen hade mycken nytta, och att läraren icke orsakades någon öfveransträngning. Om nu detta förslag skulle gå igenom, huru komme det väl då att gå med repetitionskurserna? Jo! man skulle säga, att det vore läsning utöfver de normala 8 månaderna, och följaktligen skulle skolläraren hafva ersättning med 100 kronor i månaden. Men i det fallet vågar jag påstå, att dessa kurser, hvilkas nytta jag tror vara ganska

Ändring af § 4 i Kungörelsen den 29 December 1860 rörande folkundervisningen. (Forts.)

stor, ovilkorligen skulle komma att försvinna. Om man då gagnar folkundervisningen, det lemnar jag alldeles derhän; för min del tror jag raka motsatsen.

Att folkskolelärarnes lönevilkor icke äro öfverdrifna, det medgifver jag; men de hafva dock nästan år efter år blifvit höjda, och det är icke mer än några dagar sedan vi fattade beslut om deras pensionering vid yngre år och på så sätt beredde dem lättnad och förmån. Jag vet således icke, om man med fog kan klaga öfver att representationen visat njugghet mot folkskolan, och äfven kommunerna hafva i allmänhet villigt sökt fylla skolans behof och tillgodose lärarne.

Men jag befarar också en annan sak, och det är, att om en så stor beskattning för skolan, som här är i fråga, blir införd, kommer ett element inom församlingarne, eller de som med nöje se att barnen icke gå i skolan, för att kunna hemma tillgodogöra sig deras arbetskraft, att få vatten på sin qvarn och få lättare att motarbeta en tillökning i undervisningstiden utöfver de åtta månaderna. Det är icke utan, att mindre förståndiga föräldrar redan nu klaga öfver repetitionskurserna; men låt nu detta komma till, och jag fruktar, att undervisningen i skolan kommer att stanna vid de åtta månaderna. De fördelar, man förut för billigt pris och utan knot från lärarens sida beredt skolan af möjligen en månads förlängd läsning, men isynnerhet af de nämnda repetitionskurserna, komma att försvinna, och hvad skolan då vinner, det synes mig, i enlighet med hvad jag förut antydt, högst tvifvelaktigt.

Mot Utskottets förslag skulle jag kunna göra en och annan anmärkning i afseende på redaktionen; men då ett förslag föreligger af Herr Widén, hvilket utan tvifvel är bättre redigeradt, och jag antager att, om någotdera förslaget af Kammaren antages, det blir det af Herr Widén formulerade, vill jag icke framkomma med anmärkningarne mot Utskottets redaktion, såsom efter all anledning obehöfliga.

Men då jag anser sjelfva saken för närvarande omogen och äfven under nuvarande omständigheter onödig, tillåter jag mig vördsamt yrka afslag å alla de föreliggande förslagen.

Herr Ribbing, Carl: Jag kan för min del icke annat än gifva en föregående talare, Herr von Koch, rätt deri, att denna fråga icke varit på ett fullt formenligt sätt behandlad. Det blir nu Andra Kammarens sak att försvara den åtgärd, som jag icke tror låter försvara sig, att Kammaren icke till Lag-Utskottet hänvisat en motion, som rätteligen borde höra dit. Första Kammaren har icke kunnat annat än behandla ärendet som den gjort, inom ett Tillfälligt Utskott, som åter icke kunnat fatta annat beslut än det, som föreligger, såvida icke Utskottet ansett, att man bort afstyrka frågan i sin helhet. Jag undrar till och med om man, derest Utskottet yrkat, att Kammaren för sin del skulle besluta i frågan, kunnat derpå få proposition. I afseende på sjelfva saken har jag icke något att deremot invända, utan vill tvärtom förena mig med den ledande tanken i Utskottets förslag, likasom jag äfven biträder Herr Widéns förslag om en förändrad redaktion. Jag anser nemligen detta förslag egentligen inne-

Ändring af § 4 i Kungörelsen den 29 December 1860 rörande folkundervisningen. (Forts.)

bära en redaktionsförändring, ehuru man kan anse ett insättande i stället för ordet "ålägger" af ordet "fortgår" vara en väsentlig förändring. Nu är frågan, huruvida man skall låta den konstitutionela formen få första rummet och af det skäl, att den här icke vore iakttagen, afslå frågan, eller, då man, såsom jag, önskar framgång åt motionen, låta formen passera och tillstyrka bifall till Utskottets förslag samt låta det i den form, det har, framkomma till Kongl. Maj:t. För min del tror jag icke, att här är periculum in mora, utan jag vill i första rummet söka bevara den konstitutionela formen. Under förhoppning att frågan icke faller, utan till en annan riksdag upptages och då behandlas på ett fullt lagenligt sätt, yrkar jag derför afslag å Utskottets betänkande.

Herr Widén: Det förefaller mig som om diskussionen i denna fråga tagit för stora dimensioner. Frågan är, efter min tanke, mycket enklare än att man behöfver gå så vida i ordande härom, som här skett. En del talare hafva fruktat att repetitionsförhören numera icke skulle blifva hållna af skolläraren utan särskild ersättning. Derom är dock här icke fråga och dessutom finnes ock stadgande derom, som ålägger skolläraren att för den lön han uppbär hålla dessa förhör. Andra hafva fruktat för rubbning i ferierna och trott att på det sätt, som här är föreslaget, de skulle blifva mera än tillbörligt inskränkta. Om man har sådana farhågor, kan intet vara ändamålsenligare än att just antaga hvad här är föreslaget, enär den förhöjning i skollärarens lön, som här är föreslagen, naturligtvis kommer att blifva en hållhake för församlingarne att icke sträcka undervisningen för långt in på ferierna, och det kan icke annat än vara högst nyttigt, att denna öfverskjutande läsning så litet som möjligt kommer i fråga. För skolbarnen är detta nyttigt, emedan de behöfva ferierna för att vara i friska luften och deltaga i landtmannasysslor. Likaledes är det för läraren af stor vigt, att han får åtnjuta sina ferier och, hvilande sig från skolarbetet, sysselsätta sig med annat arbete, samt att tid derigenom lemnas honom att idka studier; ty endast på det sättet kan han bibehålla håg och krafter för ett gagnrikt fortsättande af sitt vigtiga kall. Slutligen har det blifvit anmärkt, att det skulle vara en betänklighet i konstitutionelt hänseende att, på sätt här föreslagits, besluta i frågan. För min del tror jag, att, då Andra Kammaren fattat beslut, det också skall gå för sig att Första Kammaren gör det efter den form, som här föreligger, och i öfrigt torde väl den högt ärade talmannen veta hvad som i detta hänseende är rätt eller icke. Framställes proposition, förmodar jag, att formen är tillräckligt god för ärendets behandling sådan den föreligger. Båda Kamrarne hafva efter den ordning, hvari ärendet blifvit behandladt, fått vara med om och besluta i saken, och sedan beror det på Kongl. Maj:t att, med anledning häraf, vidtaga de åtgärder, han finner lämpliga. Någon beskattning har icke blifvit kommunerna pålagd, ty det beror på dem sjelfva att begagna sig af rättigheten till längre undervisningstid. Jag tycker saken är mycket enkel; man begär endast att, utan rubbning af hittills varande ställning mellan skolläraren och församlingen, den skäliga

Ändring af § 4 i Kungörelsen den 29 December 1860 rörande folkundervisningen. (Forts.)

förändring måtte göras, att aflöningen för läsning utöfver 8 månader skulle ställas i proportionerligt förhållande till den kontanta årslönen efter beräkning af 8 månaders tjenstgöring. Jag anhåller om bifall till den formulering, som jag haft äran framställa i Utskottets förevarande betänkande.

Grefve Beck-Friis: Äfven jag delar de formela betänkligheter, som blifvit af en föregående talare framstälda. Det synes mig nemligen vara alldeles gifvet att, då Riksdagen statsutskottsvägen, såsom han uttryckte sig, bestämt något visst vilkor, som skall vara förenadt med rättigheten att uppbära den lön, som tilldelas folkskoleläraren, man icke kan på sidan derom, på sådant sätt som här blifvit ifrågasatt, genom ett tillfälligt Utskott, göra ändring i detta vilkor. Det står nemligen tydligt uti Riksdagens underdåniga skrifvelse i ämnet vid förra riksdagen: "hvarjemte Riksdagen beslutit, att till aflöning åt hvarje examinerad, vid folkskola antagen lärare eller lärarinna, som i årlig lön, beräknad efter stadgade grunder, åtnjuter utom husrum, vedbrand och kofoder minst 500 kronor samt meddelar undervisning i skolan *minst 8 månader* af året, skoldistriktet skall ega att af statsmedel bekomma ett årligt bidrag o. s. v." En förändring häri skulle det således blifva, om det bestämmes att för uppbärande af denna lön fordras att i "högst" 8 månader af året meddela undervisning. Den i den underdåniga skrifvelsen befintliga bestämmelse om "minst" 8 månaders tjenstgöring om året synes mig innefatta ett så väsentligt vilkor för åtnjutande af denna lön att, om en ändring deri skall ske, den bör verkställas på samma sätt som vilkoret tillkom. På dessa skäl yrkar jag afslag å betänkandet.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, yttrade Herr Grefven och Talmannen, att under densamma hade afgifvits följande yrkanden, nemligen: 1:o) att förevarande utlåtande måtte bifallas; 2:o) af *Herr Widén,* att Kammaren skulle bifalla Utskottets hemställan med följande förändrade lydelse:

"att Riksdagen i underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t anhåller, det sådana föreskrifter meddelas, att den lön, som utgår till lärare eller lärarinna i folk- och småskolor samt biträdande lärare eller lärarinnor i folkskolor och hvartill statsbidrag erhålles, bestämmes motsvara en undervisningstid af åtta kalendermånader och att den församling, der dylik lärares eller lärarinnas tjenstgöring fortgår utöfver åtta månader om året, skall derför utgifva ersättning med ett belopp, som för den öfverskjutande undervisningstiden motsvarar den efter beräkning af åtta månaders tjenstgöring läraren eller lärarinnan tillkommande lön för året"; 3:o) af *Herr Carlson,* att första Kammaren måtte antaga det beslut Andra Kammaren i ämnet fattat; samt 4:o) att utlåtandet skulle afslås.

Härefter framstälde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till utlåtandet, hvarvid svarades många nej jemte åtskilliga

ja, sedermera proposition på antagande af *Herr Widéns* förslag, då svaren likledes utföllo med många nej jemte åtskilliga ja, vidare proposition på antagande af Andra Kammarens i ämnet fattade beslut, hvilken proposition besvarades med många nej, blandade med ja, och slutligen proposition på afslag å utlåtandet, då svaren utföllo med många ja, blandade med nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

Ändring af § 4 i Kungörelsen den 29 December 1869 rörande folkundervisningen.

Flere ledamöter begärde votering.

Sedan Kammaren, uppå Herr Grefven och Talmannens framställning, beslutit, att antagande af Andra Kammarens i ämnet fattade beslut skulle utgöra kontrapropositionen vid den blifvande voteringen, uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som afslår Första Kammarens Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antager Kammaren det beslut, Andra Kammaren i ämnet fattat.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 50,
Nej — 36.

Föredrogs ånyo och bifölls Första Kammarens Tillfälliga Utskotts den 15 och 19 dennes bordlagda betänkande N:o 9, angående väckt förslag om vidtagande af åtgärd för erhållande af årliga offentliga redogörelser rörande ränte- och kapitalförsäkringsanstalternas förvaltning m. m.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande Första Kammarens Tillfälliga Utskotts den 19 och 20 dennes bordlagda utlåtande N:o 10, i anledning af ej mindre väckta motioner dels angående ändring af vissa föreskrifter uti Kongl. Maj:ts nådiga stadga om skiftesverket i riket den 9 November 1866 i fråga om skogsliqvider vid laga skiften, dels ock om förändrade bestämmelser rörande hushållningen med skogar, tillhöriga statens boställen och statsverkets öfriga fastig-

heter, än äfven Andra Kammarens till Första Kammaren öfverlemnade beslut på grund af dess Tredje Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 26, i afseende på Herr Jöns Pehrssons motion om förändring i förordningen om hushållningen med de allmänna skogarne.

1:sta punkten.

Bifölls.

Ändring i förordningen om hushållningen med de allmänna skogarne.

2:dra punkten.

Herr von Möller: Ehuru jag alldeles icke har något emot det beslut, Andra Kammaren fattat, tager jag mig dock friheten fästa uppmärksamheten derpå, att här kan vara ett eller annat uttryck, hvilket, om Första Kammaren instämmer i Andra Kammarens beslut, antingen föranleder Kongl. Maj:t att låta anstå med besvarandet eller, om det icke sker, kan komma i strid med domänkomiténs blifvande förslag, hvilket troligen vid nästa riksdag kommer under pröfning. Det är med anledning deraf jag anser, att denna fråga icke nu bör af Riksdagen behandlas, då det, som här blifvit framstäldt, i någon del kan komma i strid med nämda komités betänkande. Detta omfattar visserligen i sina hufvudgrunder detsamma, som här i Andra Kammarens beslut blifvit uttaladt, men jag tycker icke tidpunkten vara inne att nu framkomma med ett sådant förslag, då vi nästa år hafva att motse en Kongl proposition i ämnet och då få pröfva det i sin helhet.

Jag yrkar på grund deraf afslag å betänkandet.

Herr Hammarhjelm: Då ordalagen i det ifrågavarande förslaget till riksdagsbeslut äro temligen allmänna och detta således mycket väl kan antagas, och då vi icke känna hvad den komité, som är sysselsatt med arbete i ämnet, kommer att föreslå, får jag för min del yrka, att förevarande betänkande måtte af Riksdagen bifallas.

Herr Stråle: Om det förslag, som här är framlagdt, skulle komma i någon strid med det uppdrag, som domänkomitén fått, skulle jag också tillstyrka afslag å betänkandet, men jag kan icke föreställa mig något sådant. Om jag icke minnes orätt, har komitén icke fått bestämdt uppdrag af Kongl. Maj:t att yttra sig i denna fråga, och då föreställer jag mig, att det vore fördelaktigt för det allmänna och komitén, att den fick kännedom om Riksdagens åsigt i frågan. Utskottet har icke föreslagit, att den underdåniga skrifvelsen skulle öfverlemnas till komitén, men Utskottets förmodan har varit, att, om denna skrifvelse aflåtes, den kommer att hänvisas till komitén. Hvad är det nu Utskottet och Andra Kammaren begärt? Jo, att all afkastning af statens skogar skall ingå till statsverket, och skälet dertill är att förekomma att skogarne missvårdas. Jag kan således icke föreställa mig, att någon strid mellan dessa åsigter och dem, som

komma att uttalas af domänkomitén, kan inträffa, och jag vågar således tillstyrka bifall till Utskottets betänkande.

Ändring i förordningen om hushållningen med de allmänna skogarne. (Forts.)

Herr Odelberg: Äfven jag tager mig friheten tillstyrka bifall till Utskottets förslag, så mycket mera som jag icke finner, att Andra Kammarens beslut i frågan i någon mån strider mot de åsigter, som gjort sig gällande i komitén. Om en sådan skrifvelse, som här är föreslagen, afgår till Kongl. Maj:t, förmodar jag att det skall så mycket mera styrka det förslag, som komitén i samma rigtning framstält. Jag yrkar derföre bifall till betänkandet.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till den förevarande punkten och dels afslag derå, framställdes proposition på bifall till punkten och besvarades med ja.

Förändrade bestämmelser i fråga om vilkoren för försäljning af vin och maltdrycker.

Föredrogs ånyo Första Kammarens Tillfälliga Utskotts den 19 och 20 dennes bordlagda utlåtande N:o 11, i anledning af erhållen återremiss å utlåtandet N:o 4, angående förändrade bestämmelser i fråga om vilkoren för försäljning af vin och maltdrycker.

Herr Berg, Carl Oskar: Då jag kommer att rösta för bifall till Utskottets hemställan i det nu föredragna betänkandet, ber jag få säga, att jag gör det nödd och tvungen dertill, emedan jag hellre vill hafva något än intet. Men jag kan icke underlåta att yttra några ord angående Utskottets motivering uti samma betänkande. Bland annat heter det: "Skulle man emellertid, emot hvad Utskottet antager, vilja tillvägabringa lagbestämmelser af omförmälda inskränkande beskaffenhet, möter i allt fall en omständighet af stor betydenhet. Nuvarande landthandlande innehafva ostridigt på grund af handelsrättigheten tillstånd att till afhemtning försälja vin och maltdrycker. Att genom ett nytt lagbud upphäfva detta tillstånd, utan någon af landthandlandena begången förseelse, öfverensstämmer icke med det sätt att gå tillväga i fråga om lagligen förvärfvade rättigheter" o. s. v. Jag förstår icke, i hvad afseende man skulle göra intrång på en landthandlandes lagligen förvärfvade rättigheter genom ett sådant lagbud, som blifvit föreslaget, alldenstund denna rättighet, som nu är i fråga, tillkommer hvarje svensk man med medborgerligt förtroende. Hvar och en, som anmäler, att han tänker öppna handel, har ju denna rättighet, och den är sålunda icke någon förvärfvad rättighet. Men om också så skulle vara, kan jag icke inse, hvarföre icke en sådan inskränkning skulle kunna ega rum, som den Utskottet i sitt betänkande omförmäler. Jag vet icke, hvarför man skall vara så mån om landthandlandenas rättigheter, då det ofta händer, att andra personers rättigheter blifva på lagstiftningens väg inskränkta. Jag ber att i detta afseende få nämna endast ett exempel. Det kan nemligen inträffa, att en köpman, som handlar med hudar och skinn, icke kan få

Förändrade bestämmelser i fråga om vilkoren för försäljning af vin och maltdrycker. (Forts.)

några sådana från den ort, derifrån han förnämligast förser sig dermed, emedan boskapspest utbrutit på den orten, och då utfärdas en förordning, som stadgar, att hudar ej få importeras derifrån, emedan landets väl kräfver ett sådant förbud. Nu vill jag visserligen icke påstå, att handeln med vin och öl kan fullkomligt jemföras med boskapspest, men en sådan jemförelse ligger dock icke så långt ur vägen, ty det är verkligen en pest, och är det något pestartadt uti denna handel, så förstår jag ej, hvarför icke Utskottet kunnat tillstyrka, att densamma skall göras beroende af kommunalstämmas tillåtelse eller icke. Nu säger Utskottet emellertid, att det icke kunnat tillstyrka en sådan inskränkning, emedan det skulle vara ett allt för stort intrång på den enskildes område. Det är sant, att det vore en inskränkning på den enskilda hushållningens område, men månne denna inskränkning icke vore ej allenast önskvärd, utan äfven af behofvet påkallad? Det är gifvet, att den, som kan med måtta och förstånd använda äfven dessa Guds gåfvor, han behöfver ej hafva dem vid närmaste knut, men synnerligen helsosam skulle en sådan inskränkning vara för hustrur och barn, hvilkas makar och fäder nu lägga ned en stor del af sin förtjenst hos landthandlande för att förskaffa sig vin och öl. Jag tror derför, att staten är skyldig att behandla den enskilda hushållningen på samma sätt, som då man i det enskilda lifvet sätter under förmyndare den person, som icke sköter sin enskilda hushållning på ett klokt och förnuftigt sätt, och af detta skäl anser jag äfven, att Utskottets motivering i detta afseende icke håller streck. Men för att icke äfventyra att icke få några förändrade stadganden alls i detta ämne, vill jag icke annat än lemna mitt bifall till Utskottets förslag. Dock ber jag få göra en erinran äfven rörande slutet i Utskottets hemställan, der det säges, att Kongl. Maj:ts Befallningshafvande må ega att, äfven utan föregången varning, förbjuda för viss tid eller för alltid vidare försäljning af de ifrågavarande dryckerna hos en landthandlande, derest oloflig utskänkning främjas eller oordningar eljest föranledas deraf. Jag får tillstå, att jag icke tror, att en sådan föreskrift skulle visa sig synnerligen gagnelig; ty under den förutsättning, att länsstyrelsen ådagalägger den kraft, att, så fort oordningar yppa sig, den vidtager åtgärder i den syftning, som här är föreslaget, är intet lättare för en landthandlande, som vill kringgå lagen, än att låta sitt biträde vid närmaste knut slå upp en vinförsäljning, som dock bedrifves för handlandens räkning lika som förut.

Jag anhåller emellertid om bifall till betänkandet på de skäl, jag nu framstält, nemligen emedan jag hellre vill hafva något än intet.

Herr von Koch: Jag börjar, der den siste talaren slutade, att det är *bättre att få något än intet,* och derför kommer äfven jag att tillstyrka hvad Utskottet här hemstält, ehuru jag tillhör dem, som skulle önskat strängare åtgärder och derför röstade för återremiss, då frågan sist var före. Men jag kan icke gilla Utskottets motivering på pag. 6 uti det stycke, som börjar med orden: "skulle man emellertid" o. s. v. Mot en sådan grundsats måste jag protestera, som den Utskottet här uttalar, eller att nuvarande landthandlande ostridigt på

Förändrade bestämmelser i fråga om vilkoren för försäljning af vin och maltdrycker. (Forts.)

grund af handelsrättigheten innehafva tillstånd att till afhemtning försälja vin och maltdrycker. Att uppställa en sådan grundsats, enligt hvilken man gifver dessa handlande ett dylikt privilegium på grund af deras rättighet att drifva handel, tror jag icke är förenligt med våra författningar hvarken i detta ämne eller i något annat. Jag tror till och med de traktörsrättigheter, man nu här i Stockholm håller på att aflösa, vara af ganska tvetydig art, och vill icke gå in på att nu skapa sådana personliga privilegier och monopol för landthandlandena, att om statsmakterna framdeles vilja tillåta sig göra någon inskränkning i desse handlandes försäljningsrätt, vi då skola behöfva ingå i underhandlingar med dem. Vilkoret för mitt bifall till detta betänkande är derför, att den strof, jag nu påpekat, utgår, och jag yrkar derför, att, med uteslutande af den del af motiven, som börjar med orden: "skulle man emellertid" och slutar med: "för den närmaste framtiden", betänkandet i öfrigt må bifallas.

Herr Stråle: Då det yrkats bifall till det nu föredragna betänkandet, behöfde jag egentligen icke uppträda, men har blifvit dertill föranledd af den siste talarens yttrande. Jag vill då påminna, att vi hafva ett prejudikat i detta afseende. 1873 års författning i detta ämne stadgade nemligen, att den, som ville hålla utskänkning, skulle anmäla sig hos Kongl. Maj:ts Befallningshafvande för att erhålla tillstånd dertill. Sedermera utkom 1874 års författning, som meddelar mycket inskränkande föreskrifter huru tillstånd att utskänka öl och vin må kunna erhållas, men sådant oaktadt har man antagit, att de äldre jemlikt 1873 års författning medgifna utskänkningsrättigheterna lagligen fortfara. Det torde följaktligen få anses tvifvelaktigt, huruvida Kongl. Maj:t utan de mest giltiga skäl skulle vilja genom ett maktbud fråntaga de nuvarande landthandlandena deras rättighet att sälja till afhemtning. Utskottet antyder dock möjligheten af en sådan händelse, då Utskottet säger, att "ehuru enligt Utskottets tanke lagstiftningen för utskänkning af öl och vin alltmera bör närma sig lagstiftningen för utskänkning af spirituösa drycker, följer deraf icke, att samma bestämmelser som gälla för handel med bränvin böra till alla delar tillämpas på handel med vin och maltdrycker till afhemtning; och Utskottet tror icke, att sådana synnerligen inskränkande stadganden böra anlitas, åtminstone icke förr än andra utvägar visat sig overksamma". Jag tillåter mig härvid fästa uppmärksamheten derpå, att man i fråga om bränvinsförsäljning väsentligen respekterat den en gång vunna rättigheten.

Herr von Koch: Hvad det prejudikat beträffar, som Herr Stråle åberopat, så beklagar jag dess tillkomst, men det uppkom naturligtvis såsom ett öfvergångsstadgande. Men, såsom jag redan nämnt, tror jag icke, att Riksdagen bör uttala en sådan tanke, som sedermera kunde åberopas såsom stöd för en inskränkning i vår lagstiftningsrätt. Och hvad sista punkten i Utskottets hemställan beträffar, eller att Kongl. Maj:ts Befallningshafvande skulle ega att, utan föregången varning, förbjuda försäljningen, så borde väl denna rättighet, om den är laglig, icke kunna frändömas någon på annat sätt än efter

Förändrade bestämmelser i fråga om vilkoren för försäljning af vin och maltdrycker. (Forts.)

ransakning inför domstol och dess beslut. Jag vidhåller, att det är farligt att i en ekonomisk författning införa något sådant, som här förekommer. Då motiven äro tillräckliga i öfrigt, tycker jag man kunde göra det medgifvande, att den punkt, som jag påpekat och hvilken är öfverflödig, finge utgå.

Herr Stråle: Jag föreställer mig att den anmärkta motiveringen icke behöfver komma att inflyta i skrifvelsen till Kongl. Maj:t. Den utgör ett svar på de invändningar, som framstälts mot Utskottets föregående förslag; men hvad den har att göra med skrifvelsen, fattar jag icke. En utsträckning af den kommunalnämnden nu medgifna rättighet att i händelse af missbruk fråntaga landthandlanden försäljningsrätt lärer väl vara något helt annat än att beröfva landthandlanden samma rätt utan att han missbrukat den.

Min öfvertygelse är, att, om en eller annan landthandlande får känna verkan af detta stadgande, så akta de öfrige sig nog för att missbruka sina rättigheter, och då jag anser det föreslagna stadgandet innefatta ett stort steg framåt, tillstyrker jag bifall till Utskottets förslag.

Herr von Koch: Kan Herr Stråle försäkra mig om att den ifrågavarande strofen icke kommer in i skrifvelsen till Kongl. Maj:t, så vill äfven jag yrka bifall till Utskottets förslag.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, samt Herr Grefven och Talmannen yttrat, att under densamma hade yrkats dels bifall till förevarande utlåtande och dels af Herr *von Koch*, att detsamma skulle bifallas, dock med ogillande af det stycke i motiveringen, som började med orden: "Skulle man emellertid" och slutade med orden: "den närmaste framtiden;" framstälde Herr Grefven och Talmannen proposition på bifall till utlåtandet och, då dervid svarades många ja jemte några nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

Revision af gällande stadganden rörande eder.

Föredrogs ånyo Första Kammarens Tillfälliga Utskotts den 19 och 20 dennes bordlagda utlåtande N:o 12, i anledning af väckta förslag om revision af gällande föreskrifter rörande eder och deras användande.

Herr von Koch: Såsom det synes af motiven till min motion, har jag gjort mitt förslag under förutsättning, att den af mig föreslagna förändring icke skulle möta något motstånd. Då likvisst Utskottets betänkande visar, att så icke varit förhållandet, samt jag icke vill att det hela skall falla genom ett strängt vidhållande af min motion äfven beträffande uteslutandet af de sista bekräftelseorden, vill jag icke yrka derpå, helst jag tror, att Kongl. Maj:t, i likhet med det stora flertalet af representanter, som under de sista riksdagarne yttrat sig angående denna fråga, anser dessa bekräftelseord böra utgå, och jag är öfvertygad, att han skall gifva sådana bestämmelser i detta

fall, hvarigenom samma ändamål vinnes, som jag med min motion afsett. Jag skall således icke yrka bifall till densamma, utan vara nöjd med att Utskottets förslag antages.

Revision af gällande stadgandenrörande eder. (Forts.)

Herr Stråle: Jag ber endast att få anmärka, att Utskottet icke kunnat handla annorlunda än det gjort, ty då Herr von Kochs motion afser, att de sista bekräftelseorden i nu gällande edsformulär skulle uteslutas, men Andra Kammaren vid innevarande riksdag afslagit ett likartadt förslag, hade man väl icke någon anledning att antaga annat än att, om Första Kammaren framkom med förslag i samma rigtning, det äfven skulle af Andra Kammaren afslås. Detta är skälet, hvarföre Utskottet ansett sig böra hemställa om afslag å Herr von Kochs motion i denna del.

Herr von Koch: Med anledning af den siste talarens yttrande får jag upplysa, att hvarföre jag trodde detta kunna bifallas, ehuru Herr Casparssons motion icke blifvit det, var att jag var närvarande i Andra Kammaren under diskussionen i detta ämne och hörde, att det fans de, som protesterade mot att man skulle utbyta orden: "jag svär vid Gud och hans heliga evangelium" mot de ord, som blifvit af Herr Casparsson föreslagna. Deremot fans det icke mera än ett par personer i Andra Kammaren, som icke ville hafva uteslutna just de här orden: "så sannt mig Gud hjelpe till lif och själ." Jag trodde att just derom skulle allas tankar enas.

Öfverläggningen förklarades slutad och utlåtandet bifölls.

Föredrogs ånyo Första Kammarens Tillfälliga Utskotts den 19 och 20 dennes bordlagda utlåtande N:o 13, i anledning af det utaf Andra Kammaren fattade och af Första Kammaren till Utskottet hänvista beslut angående skjutsandes skyldighet att afvakta resandes ankomst.

Herr Stråle: Herrarne behagade inhemta af betänkandet, att Andra Kammaren här framstält två förslag: Det ena, att väntningspenningar borde beräknas från påbörjad i stället för afslutad timme, så att, om den resande komme några minuter efter första timmen, skulle han vara skyldig att erlägga väntningspenningar, i stället för att, såsom nu är bestämdt, de icke skola erläggas förr än efter andra timmen. Detta har Utskottet afstyrkt, emedan man icke ansett lämpligt att nu hemställa några mindre föreskrifter, då skjutsfrågan i sin helhet är föremål för en komités behandling. Det andra förslaget är, att beloppet af väntningspenningarne skulle förhöjas. Redan 1814 bestämdes de till 25 öre, och det har synts Utskottet som om beloppet borde höjas, hvadan Utskottet, då Andra Kammaren inskränkt sig till att föreslå dess höjande till 50 öre, tillstyrkt detta. Jag hemställer sålunda, att Kammaren, med afslag å Andra Kammarens beslut i fråga

om den tidpunkt, hvarifrån väntningspenningar skulle beräknas, måtte bifalla Utskottets föslag, "att Riksdagen måtte i underdånig skrifvelse hos Kongl. Maj:t anhålla om den ändring i Kongl. cirkuläret den 1 Februari 1814, att beloppet af de väntningspenningar den till skjuts uppbådade är berättigad att erhålla måtte förhöjas till 50 öre i timmen för hvarje häst."

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, samt Herr Grefven och Talmannen yttrat, att derunder endast yrkats, att Utskottets hemställan måtte bifallas med följande förändrade lydelse: "att Kammaren, med afslag å Andra Kammarens beslut i fråga om tiden, från hvilken väntningspenningar böra beräknas, behagade bifalla Utskottets förslag" etc; framstälde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till utlåtandet, hvartill svarades nej, och sedermera proposition på Herr *Stråles* yrkande, hvilken proposition med ja besvarades.

Föredrogs ånyo Första Kammarens Tillfälliga Utskotts den 19 och 20 dennes bordlagda utlåtande N:o 14, angående framstäldt förslag till förändrade föreskrifter rörande så kallade arbetsbetygs utfärdande.

Herr Croneborg: De orter, hvarifrån utvandring af arbetsfolk i synnerhet eger rum, lida stora olägenheter af att den utvandrande befolkningen icke är underkastad nödig kontroll, hvarföre den önskan är högst liflig inom dessa orter, att en sådan kontroll kunde vinnas. Det vore derföre rätt önskligt om Kammaren skulle kunna komma till ett annat resultat än det, hvartill Utskottet kommit. Utskottet grundar sitt afstyrkande hufvudsakligen på fyra skäl, hvilka jag ber att få till bemötande upptaga. Utskottet säger först, att mitt förslag endast afser kontroll för utskylders utgående; vidare att hvad i mom. 1 föreslagits redan är påbjudet; vidare att den af mig föreslagna kontrollen icke kan eller bör presterskapet åläggas; och slutligen att verkställigheten af hvad i mom. 5 föreslagits vore förenad med stora svårigheter.

Hvad nu först beträffar sjelfva syftemålet med motionen, så kan jag medgifva att ordalagen antyda, att motionen afser beredande af större säkerhet för utskylders erläggande, men jag ber att få förklara, tt jag åsyftat att få ett medel att införa mera ordning bland den utvandrande befolkningen genom den i 5 mom. föreslagna stränga påföljden.

Att jag i mom. 1 upptagit föreskrifter, som redan äro påbjudna, kommer sig deraf, att jag för sammanhangets skull måste intaga denna föreskrift, på hvilken de andra punkterna stödja sig.

Hvad åter beträffar den förebragta omständigheten, att det icke skulle vara skäl att ålägga presterskapet en sådan skyldighet, som i mom. 3 omförmäles, får jag fästa uppmärksamheten på att man på senare tider sett att åtskilliga åtgärders vidtagande i ordningens intresse lemnats åt presterskapet; men skulle det föreslagna stadgandet anses i något afseende olämpligt, skulle jag vilja frånträda detsamma

och man skulle då kunna ändra tredje punkten i mitt förslag sålunda, att denna kontroll skulle öfverlemnas till kommunalstämmas ordförande. Utskottets yttrande, att svårigheter skulle möta för förslagets antagande, vill jag icke uppehålla mig vid, då detta lärer vara fallet vid alla förändringar.

Jag skulle, på grund af hvad jag nu yttrat, egentligen böra yrka afslag å Utskottets hemställan och bifall till mitt förslag, med den nu gjorda förändring, men då inom Andra Kammaren är väckt en motion i hufvudsakligen samma syfte som min, ehuru med större omfattning, och denna motion, hvilken af Andra Kammarens Tillfälliga Utskott tillstyrkts, lärer blifvit af Andra Kammaren godkänd och sålunda kommer att blifva föremål för Första Kammarens behandling, får jag hemställa om återremiss, på det att min motion måtte, i sammanhang med den i Andra Kammaren väckta motionen, ånyo af Utskottet behandlas.

Herr Dahm: Den siste talaren har föreslagit, att ifrågavarande betänkande skulle återremitteras derföre, att ett betänkande, som afser samma syfte, som han med sin motion velat befrämja, skulle vara föremål för Andra Kammarens handläggning. Jag tror äfven att så är förhållandet och jag är också skyldig att tro på rigtigheten af den förklaring han afgifvit, att hans syfte med motionen varit att bringa ordning bland den utvandrande befolkningen. Men då hans motion icke innehåller detta, utan bestämdt innehåller, att han åsyftat något lämpligare sätt för indrifning af kommunalutskylder och andra afgifter, som arbetare skulle erlägga, så tror jag icke att det är nödvändigt, för att vinna det syfte, som skulle ligga under hans ord, att återremittera betänkandet; ty kommer betänkandet tillbaka till Utskottet, vidhåller naturligtvis Utskottet sitt yttrande i denna del och förbehåller sig att få yttra sig särskildt öfver Herr Ehrenborgs i Andra Kammaren väckta motion, som omfattar frågan i sin stora helhet.

Jag får derföre yrka bifall till betänkandet sådant det nu föreligger.

Herr von Koch: Jag har här i min hand det åberopade betänkandet (N:o 34) från Andra Kammarens Tillfälliga Utskott, hvilket betänkande, om det också icke går i precist samma rigtning, som det nu föreliggande, dock äfven afser meddelande af föreskrifter rörande anställning af arbetare. Jag känner icke, hurudan utgång detta betänkande får i Andra Kammaren, jag vet icke ens om det är der föredraget, men i fall det bifalles i Andra Kammaren och sedan kommer hit, så förekommer det mig, att under nuvarande förhållande det är en slags skyldig uppmärksamhet mot Medkammaren, som icke kan göra vårt Tillfälliga Utskott något besvär, utan tvärtom lättnad, att man icke på förhand binder sig, då detta Andra Kammarens betänkande kommer till behandling. På denna grund skulle jag, utan att vilja inlåta mig på sjelfva saken, anhålla att detta betänkande återremitteras till Kammarens Tillfälliga Utskott N:o 2, på det att,

om den omnämnda motionen från Andra Kammaren kommer till Utskottet, detta må vara oförhindradt att i ett sammanhang sig deröfver yttra.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till förevarande utlåtande och dels återremiss deraf, framställdes först proposition på bifall till utlåtandet, hvarvid svarades nej, och sedermera proposition på återremiss deraf, hvilken proposition med ja besvarades.

Angående förordnande af censorer vid civila embetsexamina.

Föredrogs ånyo Första Kammarens Tillfälliga Utskottts den 19 och 20 dennes bordlagda utlåtande N:o 15, med anledning af Andra Kammarens beslut i fråga om förordnande af censorer att öfvervara civila embetsexamina och juris kandidatexamen vid universiteten.

Herr Ribbing, Sigurd: Då jag nu går att yttra mig mot bifall till föreliggande förslag om tillsättande af juridiska eller civila embetsmän, såsom censorer vid de civila examina vid universiteten, vill jag genast och på förhand säga, att jag anser detsamma vara i sig sjelft alldeles oskyldigt och icke hafva något annat fel, än att man, genom bifall till detsamma, skulle tro sig göra något för det åsyftade ändamålet, under det man i sjelfva verket gjort intet. Jag ber att till en början få erinra om en passage i den ärade motionärens egen motivering för sitt förslag. Han påminner nemligen om den tid, då de, som tagit embetsexamen, skulle undergå en ny examen i embetsverket, der de sökte inträde. Denna examen, säger han, utfördes på ett sådant sätt, att den endast blef "en tom formalitet, icke fri från löje," och han förklarar i det närmast följande af sin motion, att svenska embetsmannacorpsen ännu icke eger den rätts- och statsvetenskapliga bildning, att den skulle kunna anställa en sådan examen. Dessa äro *hans* ord, icke mina! När nu denna embetsmannacorps, efter motionärens eget påstående, saknar tillräcklig vetenskaplig rättsbildning för att kunna anställa examen, huru skall då denna samma corps, eller medlemmar deraf, enligt hvad han sjelf föreslår, icke desto mindre kunna censurera eller pröfva, huruvida examina äro rigtigt anställda? Deri ligger ju den renaste orimlighet! Då jag icke eger nog vetenskaplig bildning att sjelf kunna anställa förhöret, huru skall jag då kunna pröfva om förhöret är rigtigt anställdt eller icke? Det är ett grundskott, som motionären sjelf gifvit sitt förslag. Men, antagom ock, i motsats mot honom, att ledamöterne af denna praktiska embetsmannacorps hafva fullt tillräcklig bildning för att både anställa examen och pröfva densamma; hvad skola de egentligen göra, då de komma såsom censorer?

Angående förordnande af censorer vid civila embetsexamina. (Forts.)

De sitta der; de höra på examen; de finna måhända att den går illa. Än sedan då? De blifva förmodligen mycket ledsna, och skola till äfventyrs anmäla för Kongl. Maj:t eller vederbörande, att det varit en ganska dålig examen. Men i alla fall? Man må nemligen icke förblanda det af motionären föreslagna censorskapet och dess betydelse med det censorskap, som är stadgadt i och för maturitetsexamina från elementarläroverken. Det är den väsentliga skilnad mellan dessa läroverk och universitetet, att lärarne vid elementarläroverken tillika äro pedagoger; utom att de meddela undervisning och examinera, ega de äfven till embetspligt att ordna och leda ungdomens studier och uppförande, hålla den till flit och ordning samt rätta och bestraffa hvad i ena eller andra fallet kan vara feladt. Vid läroverken är studiet ännu icke fritt, såsom förhållandet är vid universiteten. Om en student går på offentliga föreläsningar och kollegier eller icke, om han der visar uppmärksamhet eller ej; dermed har den akademiske läraren å embetets vägnar intet att göra. Han kan vänskapligt, enskildt råda och uppmana, men intet vidare. Detta medför i ifrågavarande fall den skilnad, att skollärarne vid en maturitetsexamen möjligen *kunna* vara till en viss grad partiska — jag säger ej att de *skola* vara det — ty det underhaltiga betyg, de gifva en lärjunge, kommer, just till följd af deras nyss nämnda ställning till lärjungen, såsom lärare och pedagoger, att i någon mån synas återfalla på dem sjelfva, såsom ett underhaltigt vitsord om huru de lyckats i lösningen af deras uppgift. Derför har ock skolförordningen mycket rigtigt stadgat, att censorer skola närvara vid dessa examina och der väl icke få höja eller sätta betygen, men ega sitt veto mot ett godkändt sådant. Har man skäl att misstänka möjligheten af samma slags partiskhet hos en akademisk lärare? Nej, ty om studenten är lat eller okunnig, det rår den akademiske läraren icke för, enär han icke har någon pedagogisk makt öfver studenten.

Hvad skola då — jag upprepar min fråga — dessa nu föreslagna censorer uträtta? Vi skola se efter hvad Utskottet derom säger. Men först ber jag att få göra ett litet tillägg till det nyss af mig nämnda. Utskottet har, i likhet med Andra Kammarens Utskott, inskränkt censorernes af motionären föreslagna skyldighet och rätt så till vida, att censur icke skall utöfvas vid juris kandidatexamen, utan blott vid öfriga juridiska eller administrativt civila examina. Denna inskränkning är, efter mitt omdöme, i sig rigtig, ty att censurera fakultetsexamina vore att ingripa i den rätt, som allt ifrån det universiteten började finnas, d. v. s. 1300-talet, intill våra tider ansetts tillhöra fakulteterna ensamma, att nemligen sjelfva utdela sina grader. Denna inskränkning i censorskapet är alltså i sig sjelf rigtig, men den visar i och med detsamma dock felaktigheten vid hela förslaget blott från en ny sida. Nyligen har af vederbörande komité blifvit föreslaget, bland annat, att juris kandidatexamen, det vill säga fakultetsgraden, skulle tagas af alla dem, som söka kompetens till anställning i de egentliga juridiska embetsverken och befattningarne, och att, utom

Angående förordnande af censorer vid civila embetsexamina. (Forts.)

denna examen, blott skulle finnas en så kallad "lägre civil examen," motsvarande ungefär den forna kameralexamen, och hvilken skulle gifva kompetens till lägre administrativa tjenster, såsom kronofogdeplatser, tjenster uti räkenskapsverken o. s. v. Sant är, att detta förslag ej ännu af Kongl. Maj:t är sanktioneradt. Men vinner det hans stadfästelse, komma ju på detta sätt censorerne ej ens att censurera examen af kandidater till juridiska embeten, utan blott till vissa underordnade administrativa platser, hvarmed hela ändamålet med censorskapet är förfeladt. Låtom oss emellertid, såsom sagdt, tillse, hvad Utskottet anser dermed stå att vinna. Å ena sidan, säger Utskottet, skulle embetsmannaerfarenheten genom den föreslagna åtgärden "blifva satt i tillfälle att döma om halten af den vetenskapliga underbyggnad och graden af den mogenhet för inträde i embetsmannavärfvets arbete, som universitetet förmår meddela dem, hvilka begagna akademisk undervisning i och för utbildning till civile embetsmän och domare." Detta *är* den satt i tillfälle att göra *utan* nu föreslagna inrättning: *hvarje* examen är offentlig, och hvar och en, som det önskar, eger, när han vill, närvara vid en sådan, så väl vid juris kandidatexamen, som vid hvarje annan, och dervid döma och censurera bäst han vill. Detta var det ena, som skulle göra den föreslagna anordningen nyttig och nödig. Å andra sidan skall man, säger Utskottet, genom en sådan inrättning "erinra den akademiska undervisaren om arten och beskaffenheten af den vetenskapliga grundläggning, som är närmast afsedd att vara underlag för den praktiska tillämpningen." Förr brukade man, såsom bekant, skrämma små barn med busar för att friska upp deras minne om och få dem att uppfylla sina skyldigheter. Med vår tids mildare åsigter har man trott sig kunna vinna samma ändamål genom anbringande af så kallad åskådningsmateriel uti skolsalarne. Hvilkendera af dessa åtgärder för småbarns räkning Utskottet nu må hafva haft i tankarne: om dessa censorer i sina personer skulle föreställa busar eller åskådningsmateriel i förhållande till examinatorerne, vet jag ej. Men i hvilketdera som helst af dessa båda fall fruktar jag att Utskottet, med all dess välmening, som jag icke vill bestrida, likväl har misstagit sig om medlet för att nå det afsedda ändamålet: att, såsom Utskottet koncentrerar sina skäl mot slutet af sitt tillstyrkande, "hvarje på grundade skäl stödt förslag till undanrödjande af den så allmänt öfverklagade bristen i embetsmannabildningen, äfven om det afsåge andra områden än det civila, torde förtjena en allvarlig pröfning." Jag vågar försäkra — och herrarne veta, att jag icke hör till den juridiska fakulteten och således icke kan hafva begått något fel, om fel blifvit begångna vid juridiska examina — och kan med full opartiskhet säga, att, hvad än må hafva förorsakat denna öfverklagade brist i den juridiska bildningen, icke kan den tillskrifvas någon vårdslöshet hos de akademiska lärarne i den juridiska fakulteten, och att alltså, med åtgärder mot en sådan befarad vårdslöshet å dessa lärares och examinatorers sida, intet för det afsedda ändamålet är vunnet.

Deremot skall jag taga mig friheten att i största korthet angifva

Angående förordnande af censorer vid civila embetsexamina. (Forts.)

de två åtgärder, som för det ändamål, man eftersträfvar, eller höjande af den juridiska embetsmannabildningen, efter mitt omdöme, äro ej blott de mest önskvärda och lämpliga, utan ock *tillräckliga,* för såvida nemligen, som sagda bildning genom teoretiska öfningar och prof skall vinnas. Den ena af dessa åtgärder är den, att undervisningen vid elementarläroverken, från att nu vara allenast en minnesöfning för inhemtande af massor utaf osmält kunskapsmateriel, förvandlas till att tillika blifva en öfning i att assimilera det inhemtade med ens egen person, en öfning i att genomtränga och förstå detsamma. De unge män, hvilka nu för tiden komma till universiteten såsom studenter, komma dit, så preparerade, så impregnerade, m. m. m. m. från skolan, att de utan tvifvel äro mycket lärdare, än förr var händelsen. Men de äro lärda *barn;* de hafva öfver hufvud taget haft så mycket att göra i skolan, att de der icke hunnit lära sig *någonting,* för så vidt man med att *lära* sig något menar icke blott att nödtorftligen hafva kunskaper i minnet, utan äfven att kunna göra detta kunskapsförråd till sitt, genom att tänka öfver det och i tänkande fatta det. Förr än så skett *eger* jag i sjelfva verket icke mina insigter och kan följaktligen icke heller göra bruk af dem. Denna skilnad mot förr kan man säga i en viss grad vara uttryckt redan i det bekanta talesättet, att man *satt* på gymnasium, men *gick* i skolan. Ja väl, man *satt* der, och måhända temligen trankil, men man diskuterade, resonnerade och mediterade tillika öfver det inhemtade, om det ock någon gång kunde hända, att man ej med den största möjliga omsorg läste på lexorna. Sagda skilnad mellan förr och nu är emellertid så högst märkbart till nackdel för den verkliga bildningen — ty denna utgöres dock icke af blott en fond utaf kunskaper — att den reform, som skulle bestå i att minska så väl ämnenas som lästimmarnes antal, men gifva lärjungarne tillfälle att tänka och resonnera, samt leda dem och vaka öfver dem i detta hänseende, den reformen är önskvärd och behöflig, icke blott för den juridiska, utan äfven för den teologiska och allmänt humanistiska bildningens höjande och inom dessa gebit lika mycket påkallad, som inom det juridiska. Lärda barn äro mycket bra, men bättre är att deras förståndsmognad håller jemna steg med lärdomen, äfven om denna på sådant sätt skulle blifva något mindre.

Tag, för det andra, och begränsa, väl icke den högsta juridiska examen, men de, som blott äro afsedda för blifvande praktiska jurister och för dem, som allena ämna inträda i embetsverken, till de centrala juridiska ämnena; gif dem tillräcklig tid att studera på dessa ämnen och skärp äfven examensfordringarne i desamma. Men befria dessa studerande från en mängd andra ämnen, som visserligen äro nyttiga och intressanta för hvarje bildad man att känna, men alldeles icke för den praktiske juristen *nödvändiga;* och, för att begagna ett uttryck, som här blifvit både helt nyligen användt och helt nyligen mycket klandradt, jag vågar *"taga på mitt ansvar",* att den juridiska embetsmannabildningen, för så vidt fråga är om dess förvärfvande genom studier, skall höjas mångdubbelt mot hvad som skulle kunna ske genom de föreslagna censorernes verksamhet.

Angående förordnande af censorer vid civila embetsexamina. (Forts.)

På dessa skäl får jag anhålla om afslag på Utskottets betänkande.

Efter detta anförande, hvartill många ledamöter yttrade bifall, förklarades öfverläggningen slutad; hvaruppå, och sedan proposition på bifall till utlåtandet först blifvit gjord, men med nej besvarad, proposition på afslag å samma utlåtande framställdes och besvarades med ja.

Anmäldes och bordlades från nedannämnda Utskott inkomna memorial och utlåtanden, nemligen från

Stats-Utskottet:

N:o 64, i anledning af erhållen återremiss å en punkt af Utskottets utlåtande N:o 16, angående regleringen af utgifterna under riksstatens Andra hufvudtitel;

N:o 65, i anledning af erhållen återremiss å en punkt af Utskottets utlåtande N:o 20, angående regleringen af utgifterna under riksstatens Sjette hufvudtitel;

N:o 66, i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut i afseende å Utskottets utlåtande N:o 54, angående ny lönestat för Statskontoret;

N:o 67, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående pensionsrätt för statens landtbruksingeniörer, visse resande undervisare samt fiskeritjenstemännen;

Bevillnings-Utskottet:

N:o 5, angående dels förändring i vilkoren för tidningars och tidskrifters postbefordran, dels ock åtskilliga andra postväsendet rörande frågor;

N:o 6, i anledning af dels återremiss af åtskilliga punkter, dels Kamrarnes skiljaktiga beslut i vissa delar af Utskottets betänkande N:o 3 angående stämpelpappersafgiften.

Lag-Utskottet:

N:o 34, i anledning af återremiss utaf Utskottets utlåtande N:o 20,

angående väckt motion med förslag till författning rörande inteckning i jernväg, kanal eller annan dermed jemförlig anläggning;

N:o 35, i anledning af väckt förslag om förändrad lydelse af 60 § sjölagen.

Sedan Kammaren, uppå Herr Grefven och Talmannens hemställan, beslutit, att de i dag för första gången bordlagda målen skulle uppföras främst på föredragningslistan till nästa sammanträde, åtskildes Kammaren kl. $^1/_2$ 1 e. m.

In fidem
O. Brakel.